

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ**

BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJELERİ KOORDİNASYON BİRİMİ

RUS YAZARI TOLSTOY'UN İSLAM'A BAKIŞI TÜRK VE MÜSLÜMAN ALGISI

Proje No: SBA-2022-11458

Proje Türü
Katılımlı Araştırma Projesi

SONUÇ RAPORU

Proje Yürütücüsü:
Dr. Öğr. Üyesi Muhammed TAŞKESENLİGİL
Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü

Araştırmacının Adı Soyadı
Dr. Öğr. Üyesi Murat YILMAZ
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen -Edebiyat Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı
Bölümü

Ekim 2023

ERZURUM

ÖNSÖZ

Kazan üniversitesi Doğu Dilleri bölümünde öğrenim gören Tolstoy, Türk Dilini bu yıllarda öğrenmiş ve Türk kültürüyle yakından ilgilenmiştir. Doğu bilimcilerle de tanışan Tolstoy, onların eserleri sayesinde İslam dinini ve İslam Peygamberini tanımıştır. Manevi arayışlara yönelen Tolstoy, esir kamplarını ziyaret ederek oradaki Türklerle tanışmış ve onlara İslam'la ilgili sorular sormuştur. Müslüman fikir adamlarıyla bazı yazışmalar yapan usta yazar, zamanla Türklerle ve Müslümanlarla yakınlaşmış, diğer dinlerin ve kutsal kitapların bozulduğunu, ancak İslam dininin ve Kur'an'ın tahrif edilmediğini görmüştür. Dolayısıyla bu durum İslam'ı gerçeğe daha yakın bulmasını sağlamıştır.

Bu proje, yaşamının sonlarına doğru ruhsal bunalımlar geçiren, iç dünyasında büyük sarsıntılara maruz kalan Rus yazar Lev Nikolayeviç Tolstoy'un mektup ve günlüklerine yansıyan İslam temasını hedef almaktadır. Eserlerini sadece Ruslar için değil tüm dünya için kaleme alan Tolstoy'un Türklerle, Müslümanlarla ve İslam'la olan ilişkileri bu çalışmada ele alınmaktadır. Bu proje Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Birimi tarafından da desteklenmektedir.

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET	5
ABSTRACT	6
1. GİRİŞ	7
2. Tolstoy'un İslama Bakışı Türk ve Müslüman Algısı	8
3. Materyal ve Yöntem	13
4. Sonuç	14
5. Referanslar	15
6. Ekler	17

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

ÖZET

Büyük mülk ve toprak sahibi Lev Tolstoy, yaşamının sonlarına doğru büyük sarsıntılar ve ruhsal bunalımlar geçirmiş bunun sonucu olarak da dünyaya, yaşama, insana bakışında büyük değişiklikler olmuştur. Yaşadığı bu değişimler, sanatına ve fikir dünyasına yansımış; eserlerinde Allah, din, insan, vicdan, yaşam ve ölüm gibi konular sorgulanmıştır. Bu yıllarda kiliseyi ve din adamlarını yazdığı makalelerinde sıklıkla eleştirdiği için Hristiyanlıktan aforoz edilen Tolstoy, İslam'a daha çok yakınlaşmış ve Müslümanlığı, Hristiyanlıktan daha fazla önemsemeye başlamıştır. Bu bağlamda, usta yazar Lev Nikolayeviç Tolstoy'un İslam'a olan bakışını incelemek, Hristiyanlık ve Müslümanlık hakkındaki görüşlerini ortaya koymak projemizin konusunu oluşturmaktadır. Projenin amacı ise, yaşamının son zamanlarında İslam dini ve Peygamberiyle ilgili olumlu görüş ve düşüncelerini cesurca dile getiren Tolstoy hakkında yararlı bir çalışma sunmaktır. Bu amaçla bu çalışmada ünlü düşünür ve fikir adamı Lev Tolstoy'un Türk ve Müslüman algısının yanı sıra, İslam'a bakışı; yazarın kendi kaleminden, kendi el yazılarından, günlüklerinden, mektuplarından yola çıkılarak ele alınmaktadır. Usta yazarın Türkler'i ve Müslümanlığı ne kadar önemseydiği, İslam'ı Ortodoksluktan üstün tuttuğu, bunu dile getirmekten çekinmediği ve İslam Peygamberine olan hayranlığı anlatılmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler Hristiyanlık, Ortodoksluk, Tolstoy, Türkler, Müslümanlar

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

ABSTRACT

Towards the end of his life, Lev Tolstoy, a large property and landowner, underwent great convulsions and mental crises, which resulted in great changes in his view of the world, life, and humanity. These changes were reflected in his art and world of ideas; in his works, issues such as God, religion, humans, conscience, life, and death were questioned. During these years, Tolstoy, who was excommunicated from Christianity for frequently criticizing the church and clergy in his articles, became closer to Islam and began to care more about Islam than Christianity. In this context, it is the subject of our project to examine the master writer Lev Nikolayevich Tolstoy's view of Islam and to reveal his views on Christianity and Islam. The project aims to provide a useful study about Tolstoy, who boldly expressed his positive views and thoughts about Islam and its Prophet in the last days of his life. For this purpose, in this study, the famous thinker and idea man Lev Tolstoy's perception of Turks and Muslims, as well as his view of Islam, are discussed based on the author's pen, his handwriting, diaries, and letters. It tries to explain how much the master writer cared about the Turks and Muslims, how much he prioritized Islam over Orthodoxy, how he did not hesitate to express this and how much he admired the Prophet of Islam.

Keywords Christianity, Orthodoxy, Tolstoy, Turks, Muslims

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

GİRİŞ

Nabokov, Rus Edebiyatı Dersleri adlı eserinde; “Tolstoy, düzyazıda Rusların en büyük yazarıdır. Öncülleri Puşkin ve Lermontov'u bir yana bırakırsak Rus düzyazısının en büyük sanatçılarını şöyle sıralayabiliriz: Bir, Tolstoy; iki, Gogol; üç, Çehov; dört, Turgenyev,” demektedir (Nabokov, 2013, s. 195). Bir Rus şairi olan Valeri Bryusov Tolstoy için şu sözleri söyler: “Tolstoy bütün dünyaya aitti. Onun sözleri İngilizler için de, Fransızlar için de, Japonlar için de, Buryatlar için de yankılanıyordu” (Volkov, 2017, s. 14).

Lev Tolstoy'un hayatını ve sanatını incelediğimizde bilge yazarın dehasını pek çok fikir adamının kabul ettiğini ve onu övdüğünü; ancak söz konusu yazarın dini ve felsefi düşünceleri olunca kendi döneminde tam olarak anlaşılamadığını görmekteyiz. Yaşadığı dönemde Tolstoy'un dini ve felsefi düşünceleri pek çok Rus fikir adamı tarafından eleştirilmiştir. Bu kişiler, Tolstoy'u hem delilikle suçlamışlar hem de onu sert bir şekilde eleştirmişlerdir. Bazıları, onun Nikolay Gogol gibi aklını yitirmiş biri olduğunu iddia ederken bazıları da onu tehlikeli bir devrimci olarak görmüşlerdir. Ortodoks inancına sıkı sıkıya bağlı olanlar ise onu bir şeytan olarak nitelendirmişlerdir (Hacı, 2012, ss. 86-87). Rus fikir adamı K. Leontiyev, Tolstoy'un ilk yıllarına ait çalışmalarına çok önem verirken, Tolstoy'un ömrünün son zamanlarına doğru Ortodoks mezhebinden giderek uzaklaştığını, aklını yitirmek üzere olduğunu, ayrıca suç işlediğini dile getirir (Hacı, 2012, s. 86). Tolstoy'un kendisi de hem mektuplarında hem de günlüklerinde özellikle hayatının zor dönemlerinde başta aile fertleri olmak üzere çevresindeki arkadaşlarının, dostlarının, sanat ve edebiyat camiasının kendisine sırt çevirdiğini doğrular (2012, s. 86).

Anna Karenina, Diriliş, Savaş ve Barış gibi önemli eserlerin yazarı, büyük mülk ve toprak sahibi Lev Tolstoy, yaşamının son zamanlarına doğru büyük sarsıntılar yaşar ve ruhsal bunalımlar geçirir. Ruhsal bunalımlarının başlangıcını: “*Yaşam durdu ve korkunç bir hal aldı,*” şeklinde tanımlar (Zweig, 1990, s. 317). Tolstoy, İtirafımda onu seven iyi bir karısının ve sevgili çocuklarının, aynı zamanda büyük bir çiftliğinin olduğunu, çevresi tarafından saygı gördüğünü ve büyük bir itibara sahip olduğunu, ancak bütün bunlara rağmen iç dünyasında bir türlü mutlu olamadığını yazar (Tolstoy, 1957a, s. 18).

Tolstoy, ömrü boyunca hep bir arayış içerisinde olmuş ve bu arayış, ruhunu kemirip ömrünün sonuna kadar hayatını bir kâbusa çevirmiştir. İtiraflarında şöyle der: *“Benim için hayat cazibesini kaybetmişti, ancak ruhumun derinliklerinde hayatın bir anlamı olduğuna inandığımda hayatın tadına varıyordum”* (Tolstoy, 1957a, s. 20). Tolstoy, içinde bulunduğu bu durumu şöyle anlatır: *“Ormanda yolunu kaybetmiş, kaybolduğu gerçeğiyle dehşete düşmüş ve aceleyle yolunu bulmaya çalışan biri gibiydim. Attığım her adım kafamı daha da karıştırıyordu, ancak yine de çabalamaya devam ediyordum”* (1957a, s. 21). Yazar, bu çabası sayesinde sonraki yıllarda Doğu bilimcilerle tanışır ve onların eserleri sayesinde İslam dinini ve İslam Peygamberini tanır. Farkında olmadan Türklerle ve Müslümanlarla yakınlaşan bilge yazar, diğer dinlerin ve kutsal kitapların zamanla bozulduğunu, ancak İslam dininin ve Kur-an’ın tahrif edilmediğini görür.

Tolstoy’un, yaşamını sürdürebilmesi için inanmaya ihtiyacı vardır. Ancak kilisedeki dini törenlere ve bazı ritüellere anlam verememektedir. İsa’nın yeniden dirilişinde gerçekleşen “ekmek ve şarap” ayini, yazar için akıl almaz bir ritüeldir (Tolstoy, 1957a, s. 58). Aynı duyguyu; göğe yükseliş, Paskalya, Epifani gibi bazı önemli bayramlar kutlandığında da yaşamaktadır.

Tolstoy, Rus patriğine karşı Tanrı buyruğunun ancak İsa’nın öğretilerinden anlaşılabilirliğini savunur ve İsa’yı Tanrı saymanın, Tanrının kutsallığına saldırmakla aynı şey olduğuna inanır (Düz, 2002, s. 74). Eleştiri oklarını kiliseye çeviren yazar, Makalelerinde ve bazı romanlarında kiliseyi bağnaz görüşlerinden dolayı sert şekilde eleştirir. Diriliş romanının ayinle ilgili bir bölümünde yaptığı eleştirilerden dolayı Rus Ortodoks Kilisesi tarafından 1901’de aforoz edilir.

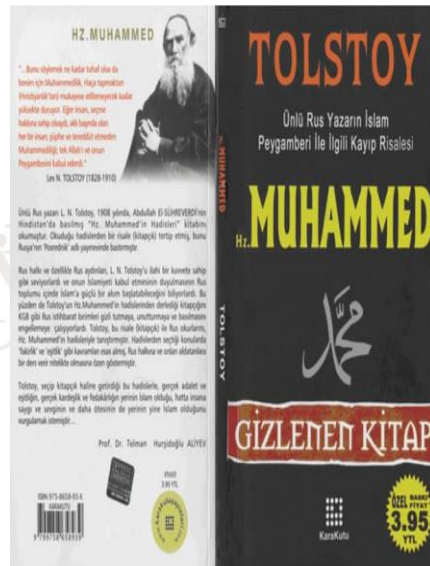
Tolstoy’un İslama Bakışı Türk ve Müslüman Algısı

Kutsal kitaplardan felsefeye, gizli metinlerden hadislere kadar her yerde hakikati arayan yazar (Tolstoy, 2018, s. 20) gençlik yıllarında Kazan Üniversitesi Arap-Türk Edebiyatı bölümünde bir yıl boyunca eğitim görür (Rami, 2016, s. 75). Doğu dillerini öğrenen genç Tolstoy’un Kazan Üniversitesindeki eğitimi kısa sürer, ancak bu dilleri öğrenmek hem ona büyük katkılar sağlar hem de onda Türk ve Arap kültürüne karşı ilgi uyandırır ki bu ilgisi sonraki yıllarda da devam eder (Şifman, 2021, s. 220).

Hacılı'ya (2012, s. 81) göre Tolstoy, Rus Doğu biliminin kurucularından sayılan Mirza Kazım Bey'den Arapça ve Türkçe dersler alır ve bu fikir adamının Tolstoy'un Doğu'ya olan ilgisinin oluşmasında önemli bir yeri vardır. Doğuya olan ilgisi giderek artan Tolstoy, diğer kutsal kitapların ve dinlerin zamanla bozulduğunu görür ve araştırmalarını bu kez İslam dini ve kutsal kitabı üzerine yoğunlaştırır. Bunun sonucu olarak İslam'ı gerçeğe daha yakın bulur. Bu durumu; eserlerinde, mektuplarında ve günlüklerinde korkusuzca dile getirir. Rus asıllı Yelena Yefimovna (Vekilova) ile Tolstoy'un mektuplaşmalarında Tolstoy'un İslam'a bakışını görebilmekteyiz: Azeri kökenli Müslüman İbrahim Vekilov ile Rus asıllı Hristiyan Yelena Yefimovna'nın (Vekilova) evliliklerinden üç çocukları dünyaya gelir. Çocuklarının kimliklerine hangi dinin yazdırılması konusunda kararsızlık yaşayan Rus asıllı Yefimovna, Tolstoy'a bir mektup yazar ve Tolstoy'un tavsiyesini alır. Tolstoy, 15 Mart 1909 yılında Yasnaya Polyana'dan bu mektuba cevap niteliğinde şu tavsiyelerde bulunur: *Ortodoksluk karşısında Muhammediliğin tercih edilmesine ve evlatlarınızın maksatlarındaki alicenaplığa gelince, bu tercihi tüm kalbimle destekliyorum. Gerçek anlamda tüm Hristiyan ideallerini ve Hristiyan öğretisini her şeyin üstünde tutan biri olarak bunu söylemek ne kadar tuhaf görünse de benim için hiç kuşku yok ki Muhammedilik, kendine has dış görünüşüyle kilise Ortodoksluğundan kıyaslanamayacak kadar yüksekte duruyor. Bu nedenle, bir insan kilise Ortodoksluğu ve Muhammedilik arasında bir seçim yapmak zorunda kalsa akli başında herkes Teslis (Baba-Oğul ve Kutsal Ruh), Meryem Ana, azizler ve onların ikonları, günah çıkarma merasimi, karmaşık ve anlaşılmaz ayinler yerine, şüphe ve tereddüt etmeden Muhammediliği, tek Allah'ı ve onun peygamberini tercih ederdi* (Tolstoy, 1955, s. 118). Tolstoy'un bu mektubu, Vekilova ailesinde derin bir yankı uyandırır ve bu sese kulak verilir. Tiflis'teki Zagafgaziya Ruhani İdaresi, Vekilova ailesinin evlâtlarını Müslümanlığa kabul eder ve Müftü Mirza Hüseyin Efendi Kayıpzade'nin imzası ile çocuklara resmi belge verilir. Çocuklar da kendi isimleri yerine yeni isimler alırlar ve Boris'in adı Faris olarak değiştirilirken Qleb ise Galip olarak değiştirilerek resmiyet kazanır (Tolstoy, 2017, s. 57). Verilen bilgilere göre bu mektubun aslını Yelena Vekilova'nın oğlu Faris (Boris), Moskova'da Tolstoy adına açılan müzeye verir ve mektuplar müzede halen daha sergilenmektedir. Tolstoy, aynı mektupta bu kez farklı bir konuya değinerek en eski dinlerde hurafe ve uydurmaların fazlalığına dikkat çeker.

Bu hurafe ve uydurmaların; Brahman, Yahudi, Buda, Taoizm, Hristiyanlık dinlerinde ve inançlarında sayıca fazla olduğunu; en son din olan İslâm dininde ise diğer dinlere göre daha az olduğunu belirtir. Bu nedenle Muhammediliğin en elverişli din olduğuna inanır (Tolstoy, 1955, s. 119).

Ülkemizde Hz. Muhammed'in hadislerinin derlendiği risalenin Tolstoy'a ait olup olmadığı konusu yıllardır tartışılmaktadır. Ancak gerçek şu ki Tolstoy, Hindistan'a yaptığı bir yolculuk sırasında bir İslam âlimi tarafından yazılan ve Hz. Muhammed'in hadislerinden oluşan risalesini okur. Risaleyi İngilizce baskısından okuyan Tolstoy, çok etkilenir ve okuduğu hadislerden bir kitapçık hazırlar. Bu kitapçığı daha sonra "Posrednik" adlı yayınevinde "Изречения Магомета не вошедшие в Коран" (İzreçeniya Magometa ni vaşedşiye vı Koran) Muhammed'in Kuran'a Girmemiş Hikmetli Sözleri adıyla yayımlar. Bu risalenin Tolstoy'a ait olup olmadığı bilgisine Tolstoy'un 16 Mart 1909 yılında Tatar yazar Mirsayaf Krımbayev'e gönderdiği mektuptan ulaşmak mümkündür: *"Kuran'da birçok derin ve doğru bilgiye ulaşabilirsiniz. Hindistan'da Muhammed'in sözlerinin yer aldığı İngilizce basılmış küçük bir risale vardır. Bu risalenin manevi açıdan dikkat çekici bir özelliği bulunur. Bu risaleden yapılan alıntılarla hazırlayacağım kitapçık, yakında "Posrednik" yayınevinde basılacaktır* (Tolstoy, 1955, s. 121). Bu risale, Prof.Dr.Telman Hurşidoğlu Aliyev tarafından Rusçadan Azeri Türkçesine çevrilir. Dr. Arif Arslan tarafından ise Azeri Türkçesinden Türkiye Türkçesine çevrilir ve "Tolstoy'un Gizlenen Kitabı Hz. Muhammed" adıyla yayımlanır.

Stawinski'ye göre Tolstoy, Muhammed'in düşüncelerinin küçük bir derlemesini içeren risaleyi basmaya hazırlanırken, İslam'la bir bağ kurar ve kurduğu bu bağ gittikçe güçlenir. Bu risale, İslam alimi ve akademisyen Abdullah el-Sühreverdi tarafından düzenlenen ve 1905'te Hindistan'da yayımlanan hadis seçkisine dayanmaktadır. Tolstoy'a göre bu risale, ilginç olduğu kadar derin anlamlar taşımaktadır (Stawinski, 2010, s. 17).

Slovak asıllı D. P. Makovitski, altı yıl boyunca Tolstoy'un doktorluğunu yapar ve onunla özel olarak ilgilenir. Tolstoy'u ziyaret eden çok sayıda kişiyle Tolstoy arasında geçen diyalogları not ederek, **“У Толстого 1904-1910” (U Talstova 1904-1910) 1904-1910 Yıllarında Tolstoy'un Yanında** adlı dev bir eser yazar. Bu eser, 1979 yılında dört cilt olarak **“Яснополянские записки” (Yasnapolyanskiye zapiski) Yasnapolyana Notları** adıyla ilk defa Moskova'da yayımlanır. Eserin üçüncü cildinin 88. sayfasındaki bilgilere göre Tolstoy, bir sohbet ortamında Müslümanların asla domuz eti yemediğini ve bunu dini emirlerden biri olarak kabul ettiklerini söyler (Makovitski, 1979b, s. 88). Tolstoy'un bu eseri dahil diğer bütün edebi eserlerine [tolstoy. ru](http://tolstoy.ru) adlı internet adresinden ulaşılabilir.

Müslümanların kutsal kitabı Kur-an'ın, kendi içinde tutarlı olduğunu, Muhammed'in, kan dökmeye ve dini inancın savaşlarla yayılmasına asla izin vermediğini dile getirir (Makovitski, 1979b, s. 251). Aynı eserde verilen bilgilere göre Tolstoy'u ziyarete gelen Yevgeniy İvanoviç ve Dosev, Muhammedilik hakkında konuşmaya başlarlar. Tolstoy, araya girerek şöyle der: *“Ben Muhammediliğe karşı her zaman saygılı davrandım. Bana göre Muhammedilik, kilise öğretisine kıyasla çok daha yüksekte duruyor.”* “Yasnapolyana Notları” adlı eserin üçüncü cildinde (Makovitski, 1979b, s. 356) Tolstoy ailesine ait bir sohbe yer verilmektedir. Tolstoy, sohbet esnasında bir anneden mektup aldığını söyler ve mektubu yazan annenin düşüncelerini paylaşır: *“Ben Hristiyan'ım, kocam ise Müslümandır. İki oğlumuz var; birisi talebe, diğeri ise subaydır. İki oğlum da Müslüman olmak istiyor.”* Bunun üzerine Tolstoy'un eşi Sofya: *“Belki de oğulları, çok eşli olmak için Müslümanlığı tercih ediyorlar.”* Tolstoy'un cevabı gecikmez: *“Sanki bizde çok eşlilerin sayısı az mıdır?”* Bilge yazar sözlerine devam eder: *“Bu mektubu düşünürken zihnimde pek çok şey aydınlığa kavuştu. Muhammed her zaman Evangelizm'i (Hristiyanlık) geride bırakıyor. Muhammed, İsa'yı Tanrı olarak saymıyor ve kendini de Tanrı olarak göstermiyor. Müslümanların Allah'tan başka Tanrısı yoktur ve Muhammed onun*

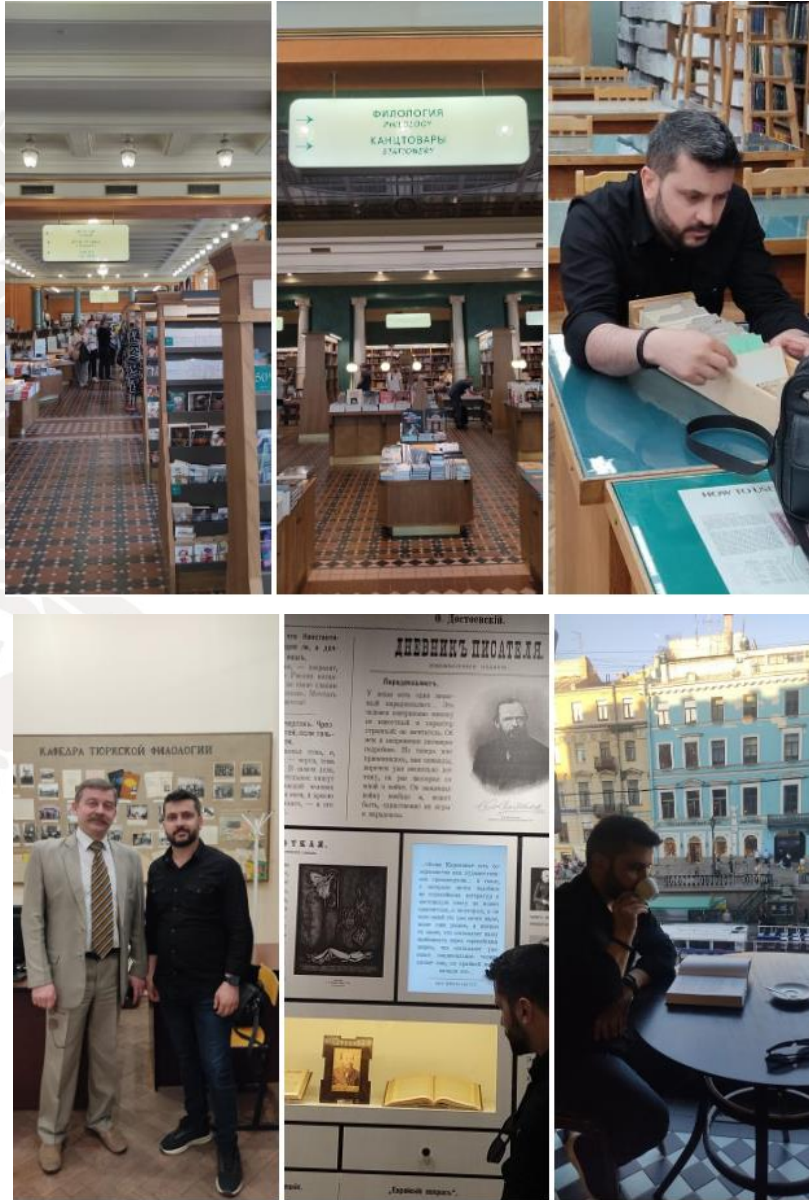
peygamberidir. Burada hiçbir dogma ve sır yoktur.” O esnada sohbet meclisinde bulunan biri şöyle bir soru sorar: “Hangisi daha iyidir: Ortodoksluk mu yoksa Müslümanlık mı?” Tolstoy cevap verir: “Benim için Müslümanlık daha üstündür.” Kısa bir sessizlikten sonra Tolstoy devam eder: “Müslümanlık, Hristiyanlıkla mukayese edilmeyecek kadar üstündür. Müslümanlığın, bana çok yardımı dokunmuştur.” Bahsi geçen bu mektup, Yelena Vekilova’nın Tolstoy’a gönderdiği mektuptur. Makalede daha önce bu mektuptan bahsedilmiştir.

Tolstoy’a ait külliyyatın elli dördüncü cildinde ise Kur’an ile ilgili bilgiler verilmektedir: Tolstoy’a göre Kur’an, Baş melek Cebrail vasıtasıyla Muhammed Peygamber’e vahiy yoluyla bildirilen kutsal öğretilerdir. Kur’an’da, Yahudi ve Hristiyan dini öğretileriyle ilgili birçok bilgi yer alır. Tolstoy, genellikle çalışma odasında bulunan Kur’an’ın Fransızca basımını «Le Koran de Mahomet» okumuştur (Tolstoy, 1935, s. 455).

Stawinski’ye göre Tolstoy’un İslam’a karşı olan tutumu kapsamlı bir inceleme gerektirmektedir, çünkü Yasnaya Polyana’nın ihtiyarı, İslam öğretilerine uzak değildir. Stawinski’nin ifadesine göre Tolstoy, ömrünün sonlarına doğru İslam’a büyük bir saygı duyar ve İslam’ın Ortodoks öğretileriyle kıyaslandığında daha üstün olduğunu düşünür (Stawinski, 2010, s. 19). Çalışmanın sonunda Stawinski, Tolstoy’un şu sözlerine yer verir: *Kur’an, tutarlı bir kitaptır ve dinlerin ortak özelliği Kur’an’da da anlatılır. İslam Peygamberi Muhammed; öldürmeyi yasaklar, ancak İslam’ı yaymak için savaşı bir araç olarak kullanır. Bizler, ne yazık ki Müslümanların Ortodoksluğu tanıdığı gibi İslam’ı tanımıyoruz. Dinsiz bir millet, acınacak halde olmaya mahkûmdur* (Stawinski, 2010, s. 20).

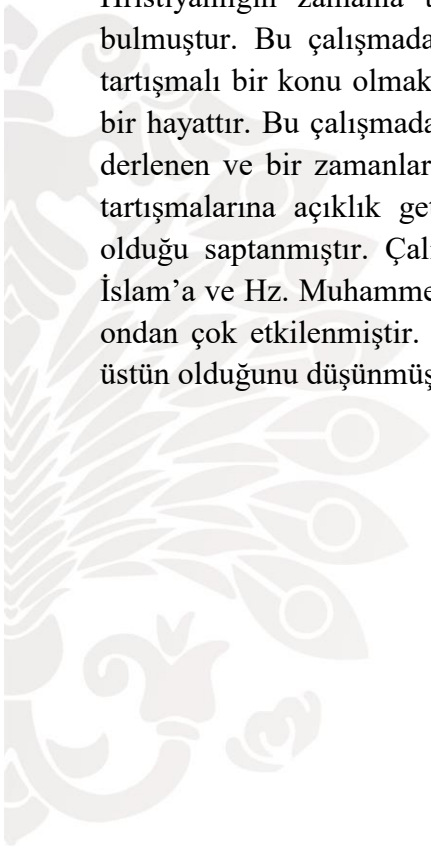
Materyal ve Yöntem

Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında *Rus Yazarı Tolstoy'un İslam'a Bakışı Türk ve Müslüman Algısı* isimli projenin gerçekleştirilmesi amacıyla Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Taşkesenligil, 09-18 Haziran 2023 tarihinde Rusya'nın Petersburg şehrine gitmiştir. Petersburg'da bulunan Rusya Bilimler Akademisi (Российская академия наук) (РАН) ve şehrin en büyük kitabevinde (дом книги) proje için bazı araştırmalar yapmış, bilgi ve belge toplamıştır. Ödenecek olan masraflar, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinasyon Biriminden harcama onayı alınmak kaydıyla proje bütçesinden karşılanmıştır.

SONUÇ

Bu çalışmada; kendi döneminde tam olarak anlaşılamayan usta yazar Lev Nikolayeviç Tolstoy'un eserlerine, mektuplarına ve günlüklerine yansıyan İslam'ın izleri anlatılmaya çalışılmış Türk ve Müslüman algısı sorgulanmıştır. Bu çalışmaya göre; Kafkasya'da askeri okulda eğitim görürken tanıştığı Türk ve Müslüman halkların yaşamı, Tolstoy'un duygu ve düşünce dünyasını etkilemiş ve bu etki eserlerine de yansımıştır. Kazan Üniversitesinde Doğu dillerini öğrenen Tolstoy, Türk ve Arap kültürüne karşı ilgi duymuş ve bu ilgisi sonraki yıllarda da devam etmiştir. Kiliseyi ve din adamlarını sert şekilde eleştirdiği için Kilise tarafından aforoz edilen Tolstoy, Kilise'nin aforozuna aldırmadan semavi dinler üzerine yaptığı araştırmalar neticesinde Hristiyanlığın zamanla tahrif edildiğini görmüş ve İslam'ı hakikate daha yakın bulmuştur. Bu çalışmada varılan sonuca göre, Tolstoy'un İslam'ı seçip seçmediği tartışmalı bir konu olmakla birlikte görüşleri ve yaşamak istediği hayat İslam'a yakın bir hayattır. Bu çalışmada elde edilen bilgilere göre Hz. Muhammed'in hadislerinden derlenen ve bir zamanlar Rusya'da yasaklanan risalenin Tolstoy'a ait olup olmadığı tartışmalarına açıklık getirilerek Tolstoy'un yazılarında bu risalenin kendisine ait olduğu saptanmıştır. Çalışmanın verilerine göre Tolstoy, ömrünün sonlarına doğru İslam'a ve Hz. Muhammed'e büyük bir saygı duymuş, Kur'an'ı birkaç kez okumuş ve ondan çok etkilenmiştir. Müslümanlığın Ortodoks öğretileriyle kıyaslandığında daha üstün olduğunu düşünmüştür.

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ

REFERANSLAR

- Bartlett, R. (2017). *Tolstoy: Bir Rus Hayatı* (Z. Avşar, Çev.). Everest Yayınları.
- Behramoğlu, A. (2012). *Rus Edebiyatı Yazıları (XIX. ve XX. Yüzyıllar)*. Tekin Yayınevi. <https://1000kitap.com/kitap/rus-edebiyati-yazilari--48260>
- Bonamour, J. (2006). *Rus Edebiyatı* (İ. Yerguz, Çev.). Kültür Kitaplığı.
- Çitçi, S. (2010). *Dostoyevski'nin Eserlerinde Türklere ve İslâma Bakış*. 11(3), 214-222.
- Düz, O. (2002). *Tolstoy, Hayatı, Eserleri Üzerine Makaleler ve Aforizmalar*. Kaknüs Yayınları.
- Faroqhi, S. (Ed.). (2011). *Türkiye Tarihi 1603-1839* (F. Aytuna, Çev.; 2. bs, C. 3). Kitap Yayınevi.
- Figes, O. (2002). *Nataşa'nın Dansı, Rusya'nın Kültürel Tarihi* (F. Dereli, Çev.). İnkılap Yayınevi.
- Frank, J. (2010). *Dostoyevski Çağının Bir Yazarı* (Ü. İnce, Çev.). Everest Yayınları.
- Hacılı, A. (2012). *Rus Edebiyatında Kur'an'ı Kerim*. Doğu Kütüphanesi.
- Karaca, B. (2019). *Rus Edebiyatının Mihenk Taşları*. Hece Yayınları.
- Makovitski, D. P. (1979a). *U Tolstogo 1904-1910 Yasnopolyanskiye zapiski kniga pervaya*. Nauka.
- Makovitski, D. P. (1979b). *U Tolstogo 1904-1910 Yasnopolyanskiye zapiski kniga tretya*. Nauka.
- Makovitski, D. P. (1979c). *U Tolstogo 1904-1910 Yasnopolyanskiye zapiski kniga vtaraya*. Nauka.
- Nabokov, V. (2013). *Rus Edebiyatı Dersleri* (Y. Yavuz, F. Özgüven, & A. N. Akbulut, Çev.). İletişim Yayınları.
- Parini, J. (1990). *Son İstasyon, Tolstoy'un Son Yılı* (İ. Özdemir, Çev.). Merkez Kitaplar.
- Rami, İ. (2016). *19. Yüzyıl Rus Edebiyatında Türk İmgesi*. Çeviribilim Yayınları.
- Stawinski, P. (2010). Leo Tolstoy And Islam Some Remarks On The Theme. *The Quarterly Journal Of Philosophical Meditations*, 2(5), 2-22.
- https://www.researchgate.net/publication/340606997_leo_tolstoy_and_islam_some_remarks_on_the_theme
- Süer, A. (2006). *XIX. Yüzyıl Rus Edebiyatı Üzerine Yazılar*. Evrensel Basım Yayın.
- Şifman, A. İ. (2021). *Lev Nikolayeviç Tolstoy ve Türkiye: Türk Edebiyatına Etkisi* (İ. Üstüner, Çev.). 18(69), 219-235.

Tolstoy, L. N. (1882). *Sabraniye saçineniy v dvadsati dvuh tomah tom 19*. Hudojestvennaya Literatura.

Tolstoy, L. N. (1910). *Izreçeniya Magometa, ne voshedshiye v Koran*. Posrednik.

Tolstoy, L. N. (1934). *Polnoye sobraniye sochineniy. Tom 63. Pisma 1880–1886*. Gosudarstvennoye izdatel'stvo hudojestvennoy literaturı.

Tolstoy, L. N. (1935). *Polnoye sobraniye sochineniy. Tom 54. Dnevnik, zapisnyye knijki i otdelniye zapisi 1900–1903*. Gosudarstvennoye izdatel'stvo hudojestvennoy literaturı.

Tolstoy, L. N. (1955). *Polnoye sabraniye sachineniy. Tom 79. Pisma 1909 (yanvar -iyun)*. Gosudarstvennoye izdatelstvo hudojestvennoy literaturı.

Tolstoy, L. N. (2017). “Muhammed” Tolstoy’un Hz. Muhammed’le İlgili Gizlenen Kitabı (A. Arslan, Çev.). Çalıkları.

Tolstoy, L. N. (2018). *Bilgelik Kitabı* (S. Guseynov, Çev.; 5. Baskı). AZ Kitap.

Tolstoy, L. N. (1957a). *İspoved, polnoye sabraniye saçineniy tom 23*. Hudojestvennaya Literatura.

Tolstoy, L. N. (1957b). *Polnoye sobraniye sochineniy. Tom 23. Proizvedeniya 1879– 1884 gg. Vı çom moya vera?* Gosudarstvennoye izdatel'stvo hudojestvennoy literaturı.

Tolstoy, L. N. (1956a). *Polnoye sobraniye sochineniy. Tom 40. Proizvedeniya 1886, 1903–1909*. Gosudarstvennoye izdatel'stvo hudojestvennoy literaturı.

Tolstoy, L. N. (1957c). *Polnoye sobraniye sochineniy. Tom 41. 1904–1908*. Gosudarstvennoye izdatel'stvo hudojestvennoy literaturı.

Tolstoy, L. N. (1956b). *Polnoye sobraniye sochineniy. Tom 78. Pis'ma 1908*. Gosudarstvennoye izdatel'stvo hudojestvennoy literaturı.

Troyat, H. (2010). *Lev Tolstoy* (E. I. Özatalay Canan, Çev.; 1. Baskı). İletişim Yayınları.

Truayya, A. (2007). *Lev Tolstoy* (Y. Sutotskaya, Çev.). Eksmo.

Volkov, S. (2017). *20. Yüzyıl Rus Kültür Tarihi (Tolstoy’dan Soljenitsin’e Büyülü Koro)* (S. Gürses, Çev.). Alfa Yayınları.

Zweig, S. (1990). *Kendi Hayatının Şiirini Yazanlar* (G. Sert, Çev.). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

PROJEDEN ÜRETİLEN ÇALIŞMALAR

DergiPark

AKADEMİK

TürkçeGiriş

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

ARAŞTIRMA MAKALESİTR

PDF

ScribdRISKaynak Göster

Lev Tolstoy: Bir Rus yazarın Türk ve Müslüman algısı

Yıl 2023, Sayı: 33, 1329 - 1342, 26.04.2023

Muhammed TAŞKESENÜĞİL

<https://doi.org/10.29000/rumelide.1283508>

Öz

Bu çalışmada Rus yazar Lev Nikolayeviç Tolstoy'un İslam'a bakışı, Türk ve Müslüman algısı anlatılmaktadır. Çalışma, yaşamının sonlarına doğru büyük sarsıntılar ve ruhsal bunalımlar geçiren ve bunun sonucu olarak da dünyaya, yaşama, insana bakışında büyük değişiklikler olan Lev Tolstoy'u hedef almaktadır. Tolstoy'un yaşadığı değişimler sanatına ve fikir dünyasına yansımakta; eserlerinde Allah, din, insan, vicdan, yaşam ve ölüm gibi konular sorgulanmaktadır. Çalışmada amaçlanan, kiliseyi ve din adamlarını yazılarında sıklıkla eleştirdiği için Hristiyanlıktan afroz edilen ve İslam'la ilgili yaptığı araştırmaların neticesinde İslam'ı gerçekte daha yakın bulan Tolstoy'un fikir ve düşüncelerine yer vermektir. Çalışmamız beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde; Tolstoy'un sanatı, edebi yönü ve edebî faaliyetleri ele alınmaktadır. İkinci bölümde yazarın dünya edebiyatındaki rolüne fakülte edebiyatçıların penceresinden bakılmaktadır. Üçüncü bölümde yazarın ruhsal bunalımları, hayatını kâbusa çeviren sorular ve arayışları gözden geçirilmektedir. Dördüncü bölümde yazarın inancı sorgulanmakta, İsa'nın öğretilerine ters düşen kiliseye başkaldırışı ve bunun sonucu olarak afroz edilmesi anlatılmaktadır. Çalışmamızın odak noktası olan beşinci bölümde ise yazarın Türklere, Müslümanlara ve İslam'a bakışı; kendi günlüklerinden, mektuplarından, Müslüman fikir adamlarıyla olan yazışmalarından alıntılarla ortaya konulmaktadır. Buna göre Tolstoy, Doğru bilimcilerle tanışmakta ve onların eserleri sayesinde İslam dinini ve İslam Peygamberini tanımaktadır. Farkında olmadan Türkle ve Müslümanlarla yakınlaşan yazar, diğer dinlerin ve kutsal kitapların zamanla bozulduğunu, ancak İslam dininin ve Kur'an'ın tahrif edilmediğini görmektedir.

Anahtar Kelimeler

Tolstoy, Müslümanlık, Hristiyanlık, afroz, arayış

Kaynakça

RumeliDE

33

2023 YILI
KURULUŞ ANILARINA KATILIM
FESTİVALI
2023 YILI
KURULUŞ ANILARINA KATILIM
FESTİVALI

MAKALE DOSYALARI

Tam Metin

2492020

Dergi Ana Sayfası

Arşiv

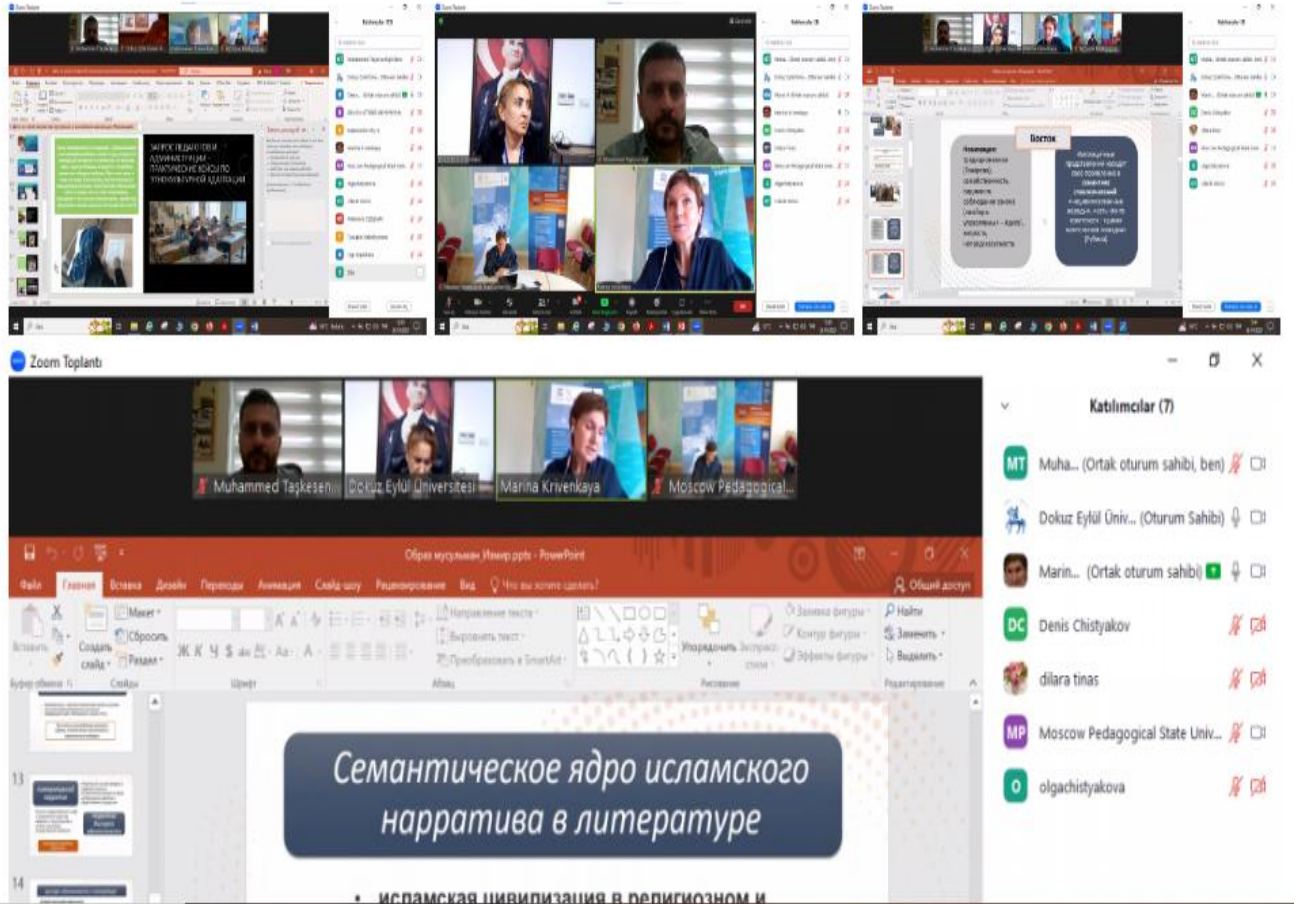
Sayı: 31

Sayı: 32

Sayı: 33

Rus Edebiyatında ve Kültüründe İslam ve Müslümanlar Sempozyumu

Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Taşkesenligil hocamız, Dokuz Eylül Üniversitesi tarafından düzenlenen Rus Edebiyatında ve Kültüründe İslam ve Müslümanlar Uluslararası Kongresine *Tolstoy'un Mektuplarında ve Günlüklerinde İslam'ın İzleri* adlı bildiri ile online şekilde katıldı.

ATATÜRK
ÜNİVERSİTESİ